

Министерство просвещения Российской Федерации
Муниципальное образование «Закаменский район»
Муниципальное автономное общеобразовательное учреждение
«Бортойская средняя общеобразовательная школа»
(МАОУ «Бортойская СОШ»)

РАССМОТРЕНО
на Педагогическом совете
(Протокол № 1
от 25.08.2023 года)

СОГЛАСОВАНО
Наблюдательным Советом
(Протокол № 1
от 25.08.2023 года)

УТВЕРЖДЕНО
Приказом по МАОУ
«Бортойская СОШ» № 58
от 28.08.2023 года

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная (бурятская) литература»

для обучающихся 4 класса

1.Тайлбари бэшэг

«Буряад литература» гэхэн курсын ажалай программа хадаа Россиин Федерациин хуралсалай Министерствын тогтоолнууд дээрэ үндэхэлжэ зохёогдохон хуралсалай программа болоно:

- Федерального закона от 29.12.2012 № 273-ФЗ «Об образовании в Российской Федерации»;

- приказа Минпросвещения России от 22.03.2021 № 115 «Об утверждении Порядка организации и осуществления образовательной деятельности по основным общеобразовательным программам – образовательным программам начального общего, основного общего и среднего общего образования»;

- приказа Минпросвещения России от 18.05.2023 № 370 «Об утверждении федеральной образовательной программы начального общего образования» (далее – ФОП НОО);

- приказа Минпросвещения России от 31.05.2021 № 286 «Об утверждении федерального государственного образовательного стандарта начального общего образования» (далее – ФГОС НОО);

- Закона Республики Бурятия от 13.12.2013 № 240-V «Об образовании в Республике Бурятия»;

- Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-ХП«О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);

- Устав МАОУ «Бортойская СОШ»

- Основная образовательная программа начального общего образования МАОУ «Бортойская СОШ»

Литературна уншалгын шухала зорилго хадаа үхибүүдые уран угэдэ, уран зохёолдо дуратай, тэрэниие уншаха дүй дүршэлтэй болгон хүмуужүүлхэ. Үхибүүд бага наһандаа түрэлхи хэлэнэйнгээ баялигтай, илангаяа уран үгын удха шанартай танилсажа, бэеэ даагаад уран зохёолнуудые саг үргэлжэ уншаха дадалтай болохо ёһотой.

4-дэхи классай программа соо түрэл хайхан Буряад нютаг, тэрэнэй баялиг, табан хушуу мал, тэрэнэй олзо хэшэг, буряад арадай ёһо заншал, түрэл гарал ба гал гуламта, арадай хайндэр – Сагаалган, үхибүүдэй нааданууд, бэеэ зүбөөр абажа ябалга, сээрлэхэ ёһо гурим тухай уран зохиолнууд гол нуури эзэлхэ болоно.

Эхэ байгааляа хүндэлхэ ба гамнаха гурим, ёһо, нютагай зэрлиг амитад, шубууд ба тэдэнэй ажаמידарал, буряад арадай ёһо заншалнууд, сэсэн хургаал заабаринууд, арад зоной хайндэрнүүд, Буддын шажанай түүхэхээ, «арбан сагаан буян» ба «арбан хара нүгэл» тухай статьянууд, расказууд, онтохонууд, шүлэгүүд, дуунууд оруулагдахаар хараалагдана.

Үхибүүдтэ зорюулан бэшэдэг буряад болон бэшэшье арадуудай уран зохёолшодой зохёолнуудтай танилсаха.

Тиихэдэ арадай аман зохёолһоо онтохонууд, үльгэрнүүд, оньһон ба жороо үгэнүүд, таабаринууд, программада олоор оруулагдаха болоно.

Дүрбэдэхи классай хурагшад ойлгон уншаха зуураа текстынгээ ябаса, тогтолго, аянгыень зүбөөр хэрэглэхэ дадалтай болохо. хурагшад абяагүйгөөр ба шангаар уншаһан тухайгаа багшын табиһан асуудалнуудта гүйсэд дүүрэн харюу үгэжэ шадаха.

Туд класста хурагшадай уншалгын эрилтэ улам дээшээ болохо ёһотой. Уншаһан текстынгээ удхыень ойлгон, нэгэ жэгдээр, уран гоёор, үгэнүүдые бүхэлээрнь уншаха шадабаритай болоһон байха (жэлэй һүүлдэ 60-70 үгэ минута соо).

Логическа сохилто ба мэдүүлэлнүүдэй хоорондохи зогсолто баримталан уншалга. Уншаһан текстынгээ удхые аянгатайгаар харуулжа шадаха.

Рассказ соохи үйлын хубарил оложо шадаха. Уншаһан текстые өөрынгөө аргаар хубинуудта хубааж шадаха.

Уншаһан текстынгээ удхые, илангаяа басниин удхые ойлгоод, тобшохоноор хэлэжэ угэхэ. Үйлэдэгшэ нюурнуудые, байгаали, үйлэ харуулһан үгэнүүдые, мэдүүлэлнүүдые текст сооһоо өөрөө оложо шадаха.

Уран зохёолой жанрнуудай зарим онсо илгаануудтай практическа танилсалга: онтохон соохи жэгтэй, гайхамшагтай юумэнууд тухай, басни соохи нюурнууд ондоо удхатайгаар хэлэһэн басниин удха узуур тухай, шүлэгүүдэй онсо илгаа (ритм, аллитерации, рифмэ) тухай хурагшад уншаһанаа хубинуудта хубааж, өөһэдөө түсэб табяад, текстээ тобшоор түүбэрилэн хөөрөжэ шадаха дадалтай болохо.

Уншалгын хэшээлэй ехэнхи сагынъ текст уншалгада, тэрээн дээрэ худэлэлгэдэ зорюулагдаха. Уншалгын урда тээ хэгдэхэ хөөрэлдөөн хадаа хэшээл соо уншагдаха материалауд хатай нягта холбоотой байха ёһотой.

Уншалгын хэшээлдэ үхибүүдэй хараһан, мэдэхэ юумэнууд хэрэглэгдэжэ, тэрэниие үргэдэхын тула багша хадаа байгаалиин үзэгдэлнүүдые, олониитын ажабайдалые, хүн зоной ажал хүдэлмэриие саг үргэлжэ ажаглаха хүдэлмэри ябуулжа байха зэргэтэй.

Уншалга ба хэлэлгэ хүгжөөлгэ.

Буряад арадай аман зохёолһоо онтохонууд, үльгэрнүүд, оньһон үгэнүүд, таабаринууд. Элдэб арадуудай онтохонууд.

Турэл һайхан тоонто нютаг, табан хушуу мал, тэдэнэй олзо хэшэг, турэл гарал, гал гуламта, арадай ёһо заншал, арад зоной хургаал ба һайндэрнууд, нааданууд. Үхибүүдэй һайхан хэрэгүүд тухай расказууд, оньһон үгэнүүд, таабаринууд.

4-дэхи классай хурагшад текст дээрэ худэлхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгөөр иимэнүүд шадабари ба дүршэлтэй болохо ёһотой болоһон байха:

1. Түрүүшын классуудта оложо абаһан уншалгын дүршэлые улам һайжаруулха, ямаршые текстын аянга баримталан, зүбөөр, уран гоёор, түргөөр, алдуугуйгөөр уншадаг болохо;

2. Гэртээ бээ даагаад, уран зохёолнуудые уншаха дүршэлтэй боложо шадаха;

3. Уншаһан зохёолойнгоо нэрыень, авторыень, гол геройнуудыень тусхай дэбтэр дээрэ бэшэжэ хураха.

4. Текстын хубинуудай удхын холбоо ба хойно хойноһоо болоһон үйлые өөрөө оложо шадаха. Уншаһан текстдээ түсэб табижа шадаха.

5. Үйлэдэгшэ нюурнууд тухай һанамжаяа текст соогоо оложо, тэдэнэй хэрэг ябадалые сэгнэжэ шадаха;

6. Уншаһан юумэнэйнгээ гол удхые өөрынгөө үгөөр хөөрэхэ, текст соохи үгэнүүдэй онсо илгаае ойлгожо абаад, хэлэлгэ соогоо хэрэглэхэ шадабаритай болохо.

7. Уншаһан материалайнгаа гол удхые өөрөө хэлэжэ, текст соохи үгэнүүдэй онсо удхыень ойлгожо шадаха;

8. Үйлэдбэрилэгшэ нюурнуудые, байгаалие тодорхойлон, зураглан харуулһан, үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүдые текст сооһоо олохо дүршэлтэй болоһон байха.

«Түрэлхи хэлэн» номой тодо удхань.

Дурбэдэхи класста үзэгдэхэ һуралсалай «Түрэлхи хэлэн» номууд соо оруулагдаһан уран зохёолнууд, аман зохёолнууд бага һананай хурагшадай хүгжэлтын психологическа онсо зүйлнүүд, тэдэнэй оршон байдалые эзэмдэн ойлгохо эрмэлзэл, ухаан бодолой, мэдэрэлэй хүгжэлтэ хараада абтаһан байха.

Уншаха номой гол дотор удхань дээдэ хэмжээнэй элдэб жанрай уран зохёолнууд болоно. Тэдэнэй авторнууд гээбэл: буряад литературынын классигууд Х.Намсараев, Б.Абидуев, Б.Базарон,

Ж.Тумунов, Н.Дамдинов, Ж.Балданжапон, Ч.Цыдендамбаев, Ц.Номтоев, мүнөө үеын буряад литературы уран зохёолшод М.Чойбонов, А. Доноев, Г.Дашабылов, Г.Чимитов, Г.Бадмаева, Ц.Дондогой, Э.Манзаров, Э.Дугаров, Ж.Юбухаев г.м. болоно.

бурагшадай жэнхэни буряад хэлээ үзэхэ эрмэлзэл, һонирхол эдэбхижүүлхэ, тэдэнэй ухаан бодол хүгжөөхэ зорилтойгоор дүрбэдэхи классай «Түрэлхи хэлэн» номууд соо буряад арадай аман зохёолой абдарһаа онтохонууд, таабаринууд, оньһон үгэнүүд, үрелнууд оруулагдаһан байна, гэхэтэй хамта һуралсалайнгаа методическэ хүсэд суглуулбариин гол шэглэл баримталжа дүрбэдэхи классай бурагшад Россин болон гадаада зүүн зүгэй арадуудай онтохонуудтай танилсана.

һуралсалай методическа хүсэд суглуулбариин дотор удхань янза бүриин зохёолнууд болоно. Түрэлхи һайхан хэлэн, түрэл Буряад орон, Эхэ байгаали, байгаалия гамнаха, энэрхы дулаанаар хандаха тухай шүлэгүүд, расказууд оруулагданхай.

Календарно-тематическое планирование

«Литературна уншалга» 4 класс

№ п/п	Урогой темэ	Угтэһэн саг
	Түрэлхи хэлэн, түрэхэн дайда	5
1	Түрэл нютаг, түрэхэн дайда	1
2	Буряад хэлэмнай. М. Чойбонов. Сахижа ябая! Э. Манзаров.	1
3	Ц – Б. Бадмаев. Ямар хэлэн дэлхэй дээрэ аһан баян бэ?	1
4	Ш. Нимбуев. Буряад оромнай һайхан даа	1
5	Байгал далай - манай баялиг.	1
	Хэшэгээр баян намар	5
6	Д – Х. Хюруу	1
7	Ц. Цырендоржиев. Намар	1
8	Х. Намсараев. Шубуудай аян	1
9	А. Жамбалон. Ой модоной аша туһа.	1
10	И. Намсараев. Намарай хахасалга	1
	Арадай аман зохёол	12
11	Таабаринууд. Байгаали болон байгаалиин үзэгдэлнүүд тухай	1
12	Таабаринууд. Амитад, шубууд тухай	1
13	Таабаринууд. Ургамалнууд тухай	1
14	Таабаринууд. Хүнэй бэсын хубинууд тухай	1
15	Юртэмсын гурбан	1
16	Юртэмсын дурбэн	1
17	Онһон үгэнүүд. Эхэ орон, эб найрамдал тухай	1
18	Онһон үгэнүүд. Хани нүхэд, нүхэсэл тухай	1
19	Онһон үгэнүүд. Ажал хүдэлмэри тухай	1
20	Үреэлнүүд. Эрдэм һургаал тухай	1
21	Жороо үгэнүүд	1
22	Жороо үгэнүүд	1
	Буряад арадай онтохонууд.	4
23	Ангуудай суглаан	1
24	Шадамар Шалхагар хоёр	1
25	Алтан Сэсэг	1

26	Классхаа гадуур уншалга. Буряд арадай онтохонууд.	1
	Зүүн зүгэй арадуудай онтохонууд	3
27	Эбтэй дүрбэн амитан (монгол арадай онтохон)	1
28	Һанаамгай туулай (энэдхэг арадай онтохон)	1
29	Классхаа гадуур уншалга. Зүүн зүгэй арадуудай онтохонууд	1
	Европын арадуудай онтохонууд	3
30	Сагаан морин (венгер арадай онтохон)	1
31	Гурбан аха дүүнэр (немец арадай онтохон)	1
32	Классхаа гадуур уншалга. Европын арадай онтохонууд.	1
	Литературна онтохонууд	4
33	Абидуев Б. «Эрэн гүрөөһэ эмээллэгшэ»	1
34	Абидуев Б. «Эрэн гүрөөһэ эмээллэгшэ»	1
35	Дашинимаев Д. «Туламтай шоно»	1
36	Номтоев Ц. «Зоригтой хоер»	1
	Үбгэн буурал үбэлнай	6
37	Ч - Р. Намжилов. Үбэл	1
38	Б. Гармажапов. Түрүүшын саһан	1
39	Ц. Шагжин. Соохорхон инзаган	1
40	Г. Чимитов. Саһаханууд	1
41	Г. Чимитов. Ёлко	1
42	Г. Чимитов. «Жабар үбгэн»	1
	Арадай баатар Гэсэр	3
43	Тэнгэришүүлэй хоорондохи дайн. Баатарай газар дээрэ түрэлгэ	1
44	Нюһата- Ньюргай гэжэ нэрэ хүбүүндэ үгтэбэ	1
45	Баатар бэээ бээлжэ, Гэсэр боложо тодорбо.	1
	Сагаалган	4
46	Сагаалганай тобшохон түүхэ. Ж. Юбухаев. Сагаалганай магтаал	1
47	С. Хүбүүхэйн. Сагаалган	1
48	Г – Д. Дамбаев. Харгымнай эхин (туужаһаа хэһэг)	1
49	Г – Д. Дамбаев. Харгымнай эхин (туужаһаа хэһэг)	1
	Айлшан хабар	5
50	Д. Улзытуев. Хабар	1
51	Б. Санжин. Хабарай амисхал	1

52	Н. Цынгув. Ашата эжы	1
53	Г. Чимитов. Эжыдээ бэлэг	1
54	Ц. Бабуева. Эжы	1
	Уран зохёолшод үхибүүдтэ	10
55	Г.Чимитов «Үнэгэн шоно хоёр»	1
56	Г.Чимитов «Баабгайн хүбүүн»	1
57	Ц – Б. Бадмаев. Залхуу Шагдар	1
58	Г.Бадмаева «Гэмтэй бэшэб...»	1
59	Г.Бадмаева «Гэмтэй бэшэб...»	1
60	Ч. Цыдендамбаев. Табан патроной тангариг нюуса	1
61	Ч. Цыдендамбаев. Табан патроной тангариг нюуса	1
62	Э. Дугаров. найнай үзэглэл	1
63	Модохонууд (онтохон)	1
64	хайрхуу бороо (басни)	1
	Сэсэгтэ зун	4
65	Ц. Цыремпилов. Наран ба хүүгэд	1
66	Б. Базарон. Улаалзай	1
67	Г. Дашабылов. Сэсэгүүдэй дүхэриг	1
68	Б. Абидуев. Наранай туяа. Б. Базарон. Үглөөгүүр ойдо	1

4-дэхи классай нурагшад иимэнууд шадабари ба дүршэлтэй болоһон байха:

1. 4-дэхи классай нурагшад текст дээрэ хүдэлхэдөө, хэлэлгэ хүгжөөлгөөр иимэнууд шадабари ба дүршэлтэй болохо ёһотой.
2. Түрүүшын классуудта оложо абаһан уншалгын дүршэлые улам һайжаруулха, ямаршые текстын аянга баримталан, зүбөөр, уран гоёор, түргөөр, алдуугүйгөөр уншадаг болохо;
3. Гэртээ бээе даагаад уран зохёолнуудые уншаха дүршэлтэй боложо шадаха;
4. Уншаһан зохёолойнгоо нэрыень, авторыень, гол геройнуудыень тусхай дэбтэр дээрэ бэшэжэ нураха.
5. Текстын хубинуудай удхын холбоо ба хойно хойноһоо болоһон үйлые өөрөө оложо шадаха. Уншаһан текстдээ түсэб табижа шадаха.
6. Үйлэдэгшэ нюурнууд тухай һанамжаяа текст соогоо оложо, тэдэнэй хэрэг ябадалые сэгнэжэ шадаха;
7. Уншаһан юумэнэйнгээ гол удхые өөрынгөө үгөөр хөөрэхэ, текст соохи үгэнүүдэй онсо илгаае ойлгожо абаад, хэлэлгэ соогоо хэрэглэхэ шадабаритай болохо.
8. Уншаһан материалайнгаа гол удхые өөрөө хэлэжэ, текст соохи үгэнүүдэй онсо удхыень ойлгожо шадаха;
9. Үйлэдбэрилэгшэ нюурнуудые, байгаалие тодорхойлон, зураглан харуулан, үгэнүүд ба мэдүүлэлнүүдые текст соогоо олохо дүршэлтэй болоһон байха.